

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України**

**ПРЕДМЕТ ЗА ВИБОРОМ
ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО
ХУДОЖНЯ ОБРОБКА
ТЕКСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ
ПИСАНКАРСТВО**

**Програма
для художньої школи, художнього відділення
початкового спеціалізованого мистецького
навчального закладу (школи естетичного виховання)**

Київ – 2008

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ПРЕДМЕТ ЗА ВИБОРОМ

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО
ХУДОЖНЯ ОБРОБКА ТЕКСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ
ПИСАНКАРСТВО

Програма
для художньої школи, художнього відділення
початкового спеціалізованого мистецького
навчального закладу (школи естетичного виховання)

Київ 2008

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

**ПРЕДМЕТ ЗА ВИБОРОМ
ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО
ХУДОЖНЯ ОБРОБКА ТЕКСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ. ПИСАНКАРСТВО**

Програма

для художньої школи, художнього відділення початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу (школи естетичного виховання) – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 40 с.

Укладач	О. М. Білик – викладач школи декоративно-ужиткового мистецтва, структурного підрозділу Самбірського училища культури
Рецензенти	О. Ю. Мільченко – викладач дитячої музичної школи с. Щасливе Бориспільського району Київської області О. М. СухOVERська – викладач дитячої музичної школи с. Щасливе Бориспільського району Київської області Т. М. Тихомирова – викладач-методист дитячої художньої школи ім. М. М. Костанді м. Одеси, член Спільки художників України
Відповідальний за випуск	Н. І. Смольська
Редактор	Є. Д. Колесник

Навчальне видання

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 2,3. Наклад 700 прим.

ПП "НОВА КНИГА"

21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20;

Тел./факс: (0432) 52-34-82, 52-34-81

E-mail: zbut@novaknyha.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ

Нові вимоги щодо змісту освіти в Україні, зокрема початкової мистецької освіти, насамперед спрямовані на відродження та формування української національної школи на основі поглибленого вивчення історії, культури, народних художніх традицій тощо. Важливою складовою навчально-виховного процесу в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах (школах естетичного виховання) є предмет "Декоративно-ужиткове мистецтво", який може викладатись як предмет основного циклу в спеціалізованих художніх школах і як предмет за вибором.

Запропонована програма – це навчальна програма з предмета за вибором "Декоративно-ужиткове мистецтво (Художня обробка текстильних матеріалів. Писанкарство)" і як навчальне видання програми має наступну структуру:

ПОСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

- Вступ
- Мета і основні завдання навчальної дисципліни "Предмет за вибором. Декоративно-ужиткове мистецтво / Художня обробка текстильних матеріалів. Писанкарство"
- Особливості організації навчально-виховного процесу
- Організація обліку успішності та орієнтовні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

викладено за єдиною формою до кожного з курсів предмета, а саме: "Вишивка", "Художнє ткацтво", "Ручне килимарство", "Батик (розпис по тканині)", "Писанкарство"

- Основні вимоги до знань і практичних умінь учнів наприкінці вивчення курсу
- Теоретичні засади
- Орієнтовна послідовність виконання практичної роботи. Загальні вимоги
- Орієнтовний перелік творчих практичних завдань

БІБЛІОГРАФІЯ

Мета і основні завдання навчальної дисципліни

“Предмет за вибором. Декоративно-ужиткове мистецтво (Художня обробка текстильних матеріалів. Писанкарство)”

Мета предмета “Декоративно-ужиткове мистецтво” (“Художня обробка текстильних матеріалів. Писанкарство”) – ознайомлення учнів з традиціями народних художніх ремесел України, зокрема вишивкою, ткацтвом, килимарством, розписом по тканині (батик) і близьким по техніці виконання мистецтвом писанкарства.

Програмою передбачено надати учням основні відомості про технологію і художні особливості основних традиційних народних ремесел, що поширені на території України.

У процесі навчання учням прищеплюється любов до народної творчості, розуміння її художньої цінності, необхідності бережливого до неї ставлення та постійного збагачення.

Основними *завданнями* даного курсу є:

- розвиток творчого мислення та художніх здібностей учнів;
- формування стійкого інтересу до декоративно-ужиткового мистецтва;
- вивчення технік та технологій виконання творів декоративно-ужиткового мистецтва;
- формування в учнів знань і умінь з художньої обробки текстильних матеріалів і писанкарства;
- виховання загальної естетичної культури;
- формування художніх смаків на основі глибокого розуміння народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Особливості організації навчально-виховного процесу

Згідно з Типовим навчальним планом художньої школи (художнього відділення), затвердженого наказом Міністерства культури і туризму України від 18.07.2006 № 570/0/16-06 “Про затвердження Типових навчальних планів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання)”, розподіл годин на вивчення предмета за вибором становить 1 годину на тиждень протягом усього строку навчання, окрім 0-го класу.

Навчальний процес у школах естетичного виховання структуровано у 35 тижнів на рік – 16 тижнів у I семестрі та 19 тижнів у II семестрі. Викладачу при укладанні робочого плану необхідно врахувати, що на вивчення дисципліни “Предмет за вибором” відводиться 35 уроків на рік.

Особливістю змісту запропонованої Програми є те, що в ній відсутній тематичний план із зазначенням конкретної кількості годин на вивчення тієї чи іншої теми з кожного курсу. Викладач може самостійно розподіляти кількість годин на вивчення теми, на виконання практичного завдання, на засвоєння окремого курсу. При цьому необхідно зазначити, що на вивчення курсів “Батик” і “Писанкарство” можна планувати меншу кількість годин (семестрів), ніж на вивчення курсів “Вишивка” та “Художнє ткацтво”. Найскладнішим курсом щодо виконання практичних завдань є курс “Ручне килимарство”, на вивчення якого необхідно передбачити найбільшу кількість годин (семестрів).

Виховання дитини у сім’ї та школі на основі традицій забезпечує відповідне ставлення її до предмета “Декоративно-ужиткове мистецтво”, зокрема “Художня обробка текстильних матеріалів. Писанкарство”, до навчання взагалі. Враховуючи ці обставини, викладач початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу повинен уміти підбирати раціональні принципи, методи засоби і форми організації навчально-виховного процесу.

Досвід показує, що під час уроків з предмета “Декоративно-ужиткове мистецтво” слід використовувати методи навчання, які активізують, посилюють інтерес учнів до вивчення народних ремесел. При укладанні курсу доцільно використовувати репродуктивні, проблемно-пошукові та творчі методи з обов’язковим використанням словесних (розповідь, бесіда), наочних (ілюстрації, демонстрування виробів) і практичних (навчальна праця, дослідження) методів. Проблемно-пошукова методика на відміну від репродуктивної, пояснювально-ілюстративної має спиратися на установку учнів до самостійності, творчості у розв’язанні поставлених завдань.

Викладачу бажано зосередитися на дослідницькій діяльності щодо вивчення історії розвитку народних ремесел України – вишивки, ткацтва, килимарства тощо, їх локальних особливостей у різних регіонах,

на пошуковій роботі (збирання та замальовування в конкретному регіоні предметів побуту, зразків декоративно-ужиткового мистецтва з подальшим аналізом виробів).

Численні дослідження свідчать, що заняття народними ремеслами сприяють розвитку в учнів уваги, естетичного смаку, творчої активності, вихованню бережливості, почуття гордості за культурну спадщину свого народу. При розробленні змісту навчального матеріалу з предмета “Декоративно-ужиткове мистецтво” до всіх курсів головну увагу необхідно зосередити на таких напрямках:

- ознайомлення учнів з історією народних ремесел; з роллю декоративно-ужиткового мистецтва у житті українського народу;
- практичне ознайомлення з локальними особливостями декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема вишивки, ткацтва, ручного килимарства, розпису по тканині (батик), писанкарства; традиційними орнаментами, колористикою;
- формування початкових навичок складання орнаментів, декоративних композицій.

Враховуючи перелічені напрямки, рекомендовано зміст викладання навчального матеріалу будувати у такій послідовності:

1. **Загальні відомості** про народні художні ремесла та їх види, поширення в Україні, історію розвитку їх традиційних осередків, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, їх творчий шлях та внесок у збереження і популяризацію народного мистецтва.
2. **Місце і призначення декоративно-ужиткового мистецтва в житті і побуті людини.** Локальні особливості вишивки, художнього ткацтва, ручного килимарства, розпису по тканині (батик), писанкарства. Традиції орнаментики та колористики виробів різних видів декоративно-ужиткового мистецтва окремого регіону.
3. **Підбір матеріалів, інструментів та обладнання.** Вимоги до матеріалів для роботи, інструментів та обладнання.
4. **Організація робочого місця.** Неуважне ставлення до цього питання може стати причиною неякісного виконання завдання та зайвої витрати робочого часу і причиною отримання травм. Ознайомившись на першому уроці з правильною організацією робочого місця, розміщенням інструментів та приладдя на столі, учні надалі самостійно організують свої робочі місця.

5. **Дотримання правил техніки безпеки** при виконанні практичних завдань. Ознайомлення учнів на початку вивчення нової теми з правилами безпечної роботи по кожному окремому виду декоративно-прикладної діяльності.

6. **Дотримання санітарно-гігієнічних вимог** при виготовленні виробу. Учні повинні усвідомити, що правильна робоча поза зменшує втому, дає можливість уникнути травм; правильне освітлення зберігає зір, підвищує працездатність тощо.

7. **Складання орнаментальної композиції (композиція, орнаментика, колористика художнього виробу)** бажано починати з визначення узору, рапорту; з ознайомлення учнів з видами орнаментів, способами розміщення узору на виробі; з пояснення особливостей композиції орнаменту у вишивці, ткацтві, килимарстві, батику, писанкарстві. Необхідно навчити дітей копіювати узори на папір та самостійно створювати ескізи орнаментів, декору. Для того, щоб учні не допускали еkleктики, зберігали регіональну самобутність виробу, вміли підбирати кольори, слід ознайомити їх з гамою кольорів, психологічним впливом кольору на людину, “магічним” значенням кольору, вимогами до вибору кольорів.

8. **Виготовлення виробу.** Перед виготовленням виробу необхідно допомогти учням скласти план практичної роботи, доцільно провести вступний інструктаж, під час якого запропонувати для обговорення послідовність виконання операцій. План роботи повинен складатися з таких пунктів:

- аналіз вибраного завдання;
- створення ескізів (за виключенням початкових вправ, які можна виконувати за зразками);
- підготовка матеріалів, інструментів та обладнання до роботи;
- послідовність виконання операцій під час виготовлення виробу.

9. **Кінцева обробка виробу.** Викладач повинен не тільки розповісти про послідовність виконання всіх операцій з опорядження виробу, але й продемонструвати весь процес з дотриманням правил техніки безпеки.

Зазначені теоретичні вимоги з предмета “Декоративно-ужиткове мистецтво” є загальними для всіх його напрямків. Викладати їх необ-

хідно обов'язково, але в мінімальному обсязі та з рівномірним розподілом теоретичного матеріалу протягом вивчення курсу, бажано також з показом готових виробів.

Вивчення кожного тематичного блоку рекомендується розпочинати з історії розвитку народних ремесел в Україні, з розповіді про традиційні осередки декоративно-ужиткового мистецтва, творчу діяльність народних майстрів. Історичний матеріал дає можливість розкрити і сформувати в учнів правильне уявлення про специфіку народних ремесел, їх місце і значення в житті і побуті людини. Ознайомлення учнів зі стильовими особливостями того чи іншого виду декоративно-ужиткового мистецтва допоможе розширити їхнє уявлення про багату культуру нашого народу, його традиції.

Пояснення локальних особливостей кожного виду художньої діяльності доцільно супроводжувати демонстрацією різноманітних зразків виробів, фотографій, репродукцій з творів майстрів, орнаментальних схем тощо. Кожен продемонстрований виріб бажано детально охарактеризувати як художній виріб та проаналізувати з позиції процесу виготовлення. Включення дітей до обговорення художніх особливостей предметів народних ремесел сприяє успішному оволодінню досвідом творчого пізнання мистецтва. Учні вже на перших заняттях отримують такі навички, які стануть у пригоді під час етнографічних експедицій, упродовж подальшої власної творчості.

На основі розуміння художніх особливостей народних ремесел у дитини пробуджується інтерес, живе емоційне ставлення до них. Наявність інтересу активізує спостережливість і поглиблює знання про народні ремесла, викликає позитивні емоції, сприяє формуванню моральних якостей.

Ознайомлення учнів з особливостями різних ремесел доцільно проводити на основі вивчення обрядів і традицій народного мистецтва на прикладі свого регіону.

З наведеного у **Змісті навчального матеріалу** по кожному курсу **Орієнтовного переліку творчих практичних завдань** викладач самостійно може вибрати ті завдання, виконання яких є доступним для конкретного учня, зважаючи на його вік, індивідуальні можливості, а також належну матеріальну базу. Деякі прості завдання можна об'єднати

в одне більш складне. Перелік практичних творчих завдань є орієнтовним, викладач може запропонувати учням виконання й інших творчих завдань.

Щорічні виставки творчих робіт учнів завершуватимуть процес вивчення народних ремесел у школі естетичного виховання.

Організація обліку успішності та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів

Важливим засобом підвищення якості та ефективності навчання є педагогічно обґрунтована система оцінювання навчальних досягнень учнів. Основою обліку успішності учня протягом навчального року є поточні та семестрові оцінки з обов'язковим урахуванням оцінювання якості його творчих практичних робіт, а також участь у художніх виставках, конкурсах тощо. Оцінювання якості творчих практичних робіт учнів передбачає врахування:

- уміння користуватися різними видами конструкторсько-технологічної документації та іншими джерелами інформації;
- дотримання технічних вимог у процесі виконання робіт (якість виробу);
- уміння організувати робоче місце і підтримувати порядок на ньому в процесі роботи;
- рівня сформованості практичних прийомів і умінь виконувати технологічні операції;
- дотримання норм часу на виготовлення виробу;
- рівня самостійності у процесі організації і виконання роботи (планування трудових процесів, самоконтроль тощо), виявлення творчості.

Згідно з наказом Міністерства культури і мистецтв України від 27.08.2001 р. № 554 оцінювання успішності учнів у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах відбувається за 12-бальною системою. Визначаються 4 рівні навчальних досягнень:

- I.** Початковий (1–3 бали)
- II.** Середній (4–6 балів)
- III.** Достатній (7–9 балів)
- IV.** Високий (10–12 балів)

**Орієнтовні критерії
оцінювання навчальних досягнень учнів**

початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів
(шкіл естетичного виховання)
з предмета за вибором “Декоративно-ужиткове мистецтво”
 (“Художня обробка текстильних матеріалів. Писанкарство”)

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
I. Початковий	1	Учень постійно за допомогою викладача виконує тільки фрагменти творчого завдання. Виготовлений виріб повністю не відповідає якісним показникам. Учень допускає значні відхилення від установлених вимог при виконанні більшості технологічних операцій та прийомів роботи. В організації робочого місця є постійні суттєві порушення. Систематично допускаються порушення техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог.
	2	Учень виконує творче завдання лише за допомогою викладача. Виготовлений виріб повністю не відповідає якісним показникам. Переважна частина завдання виконана з помилками в прийомах роботи та технологічних операціях. В організації робочого місця є значні відхилення від прийнятих вимог. Систематично допускаються порушення правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог.
	3	Учень виконує завдання за допомогою викладача. Виготовлений виріб містить велику кількість грубих відхилень від встановлених якісних показників. Значна частина робіт виконана з помилками в прийомах роботи та технологічних операціях. В організації робочого місця є значні відхилення від прийнятих вимог. Періодично допускаються порушення правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
II. Середній	4	Учень виконує творче завдання під керівництвом викладача. Виготовлений виріб містить багато суттєвих відхилень від встановлених якісних показників, проте можливе їх виправлення. Майже половина технологічних операцій виконується з помилками у прийомах і способах роботи. Є незначні порушення в організації робочого місця. В окремих випадках допускаються порушення в організації робочого місця. В окремих випадках допускаються порушення правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог.
	5	Під час виконання практичних завдань учень потребує систематичної допомоги викладача. Виготовлений виріб містить суттєві відхилення від встановлених якісних показників, але виріб може бути використаний за призначенням. Частина технологічних операцій виконує з помилками у прийомах і способах роботи. Є незначні недоліки в організації робочого місця. В окремих випадках допускаються деякі порушення техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог.
	6	Виготовлений виріб має окремі відхилення від якісних показників. Учень виконує практичне завдання з певною кількістю помилок у прийомах та технологічних операціях. В окремих випадках допускаються незначні порушення правил техніки безпеки, санітарно-гігієнічних вимог, а також недоліки в організації робочого місця.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
III. Достатній	7	Учень користується необхідною конструкторсько-технологічною документацією. Виконане завдання достатнього рівня якості, але має окремі відхилення від встановлених вимог. Правильно виконує переважну більшість технологічних операцій, є несуттєві відхилення в прийомах і способах роботи. Організація робочого місця відповідає вимогам. Дотримується правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог.
	8	Учень користується необхідною конструкторсько-технологічною документацією. Виконаний виріб хорошого рівня якості, але є незначні відхилення від встановлених норм. Правильно виконує всі прийоми і технологічні операції в межах визначених норм часу. Організація робочого місця відповідає вимогам. Дотримується правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог.
	9	Учень користується всіма видами конструкторсько-технологічної документації. Виконаний виріб хорошого рівня якості, але є несуттєві відхилення від встановлених норм. Правильно виконує всі прийоми і технологічні операції в межах норм визначеного часу. Організація робочого місця відповідає вимогам. Дотримується правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
IV. Високий	10	Учень виявляє елементи творчого підходу до проектування, конструювання та виготовлення виробу. Правильно виконує всі прийоми і технологічні операції в межах визначених норм часу. Виконане завдання високого рівня якості. Забезпечує зразкову організацію праці та дотримання правил техніки безпеки і санітарно-гігієнічних вимог.
	11	Учень користується різними видами конструкторсько-технологічної документації, використовує додаткові джерела інформації. Правильно і впевнено виконує усі прийоми і технологічні операції в межах визначених норм часу. Виконане завдання високого рівня якості. Забезпечує високий рівень організації праці та дотримання правил техніки безпеки і санітарно-гігієнічних вимог.
	12	Учень вільно володіє всіма видами конструкторсько-технологічної документації, вміє самостійно розробляти окремі її види, систематично користується додатковими джерелами інформації. Бездоганно виконує всі прийоми і технологічні операції в межах визначених норм часу. Виконане завдання високого рівня якості. Самостійно і систематично забезпечує зразкову організацію праці і робочого місця, дотримання правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

В И Ш И В К А

Основні вимоги до знань і практичних умінь учнів наприкінці вивчення курсу “Вишивка”

Учні повинні знати:

- етнографічні особливості української вишивки;
- матеріали та інструменти для вишивання;
- застосування вишивки;
- види орнаментів (за елементами, за способом побудови);
- правила техніки безпеки праці під час вишивання;
- способи перенесення малюнка на тканину;
- основні види початкових швів;
- основні види декоративних швів;
- види ажурних лічильних технік вишивки.

Учні повинні вміти:

- самостійно підбирати матеріали та інструменти;
- компонувати орнамент у виробі;
- виконувати такі декоративні шви: “вперед голку”, “позад голки”, “ланцюжок”, “стебловий”, “петельний”, “козлик”;
- вишивати вільною та лічильною гладдю;
- виконувати лічильні шви: “ретязь” (“кіска”), “косий хрестик”, “штапівка” та інші;
- виконувати нескладні види мережок: “одинарний прутик”, “подвійний прутик”, “роздільний прутик”; найпростіші елементи вирізування і виколювання;
- обробляти краї вишитих виробів потайним швом, торочками.

Теоретичні засади

- Українська народна вишивка.
- Етнографічні особливості вишивки різних регіонів України.
- Види елементів українського народного орнаменту. Стрічковий та сігчастий способи побудови орнаменту.
- Техніка ручної художньої вишивки.
- Приладдя, інструменти та матеріали для вишивання.

- Техніка безпеки праці, підготовка до вишивання.
- Початкові шви.
- Методи вишивання з лічбою. Мережки.
- Вишивка гладдю.

Орієнтовна послідовність виконання практичної роботи.

Загальні вимоги:

- *Складання плану роботи* (послідовність виконання операцій).
- *Створення ескізів* (за виключенням початкових вправ, які можна виконувати за зразками).

Виконати ескіз для вишивки на папері з розміром клітинки 2–3 мм. Таку основу можна підготувати заздалегідь і розмножити за допомогою копіювальної техніки.

- *Підготовка матеріалів, інструментів та обладнання:*
  - підібрати тканину, вишивальні нитки потрібних кольорів і фактури відповідно до ескізу;
  - визначити розмір та форму виробу;
  - попередньо обробити краї зрізів таким чином, щоб вони не торочилися.
- *Практичне виконання завдання (послідовність виконання операцій під час виготовлення виробу):*
  - правильний підбір матеріалів;
  - компонування орнаменту у виробі;
  - гармонійне поєднання кольорів у візерунку;
  - технічно грамотне виконання швів;
  - акуратність і чистота виконання роботи з обох сторін тканини (з лицевої та виворітної);
  - виконання завдання у передбачений термін.

Орієнтовний перелік творчих практичних завдань

Завдання № 1. Декоративна серветка “Пташки” (“Коники”)

Вивчення швів: “вперед голку”, “позад голки”, “штапівка”, “стебловий”, “качалочка”, “потайний”. Виконання невеликої серветки прямокутної форми, яку оздоблюють по периметру простим узором, вишитим декоративними швами “качалочка”, “штапівка”. На одній із

сторін (коротшій) розмістити симетричне зображення фігурок пташок (коників), які виконати швами “вперед голку”, “позад голки”, “стебловий”, “штапівка”. Краї серветки підгинаються і закріплюються потайним швом.

Матеріали та інструменти: панама, нитки “муліне” червоного та темно-вишневого (чорного) кольорів, білі швейні нитки № 40, голка, ножиці.

Завдання № 2. Столова серветка “Братики” (“Фіалки”)

Ознайомлення з видами вільної гладі. Вивчення способів перенесення малюнка на тканину та прийомів виконання простої гладі, шва “петельний”. Виконання серветки квадратної форми з нескладним мотивом квітів братиків або фіалок, скомпонованих в одному куті виробу. Краї серветки обробляються петельним швом.

Матеріали та інструменти: біле лляне або бавовняне полотно, нитки “муліне”, голка, ножиці.

Завдання № 3. Декоративна доріжка “Святкова”

Вивчення швів: “занизування”, “лічильна гладь” (“пряма” чи “коса”), мережка “одинарний прутик”. Виконання невеликої прямокутної доріжки з компоуванням орнаменту в центрі (у поздовжньому напрямку), з підтримкою центральної композиції по довгих краях доріжки скромним узором, виконаним у спорідненій техніці вишивки. Поздовжні сторони доріжки обробити потайним швом, а поперечні – оздобити торочками, закріпленими мережкою “одинарний прутик”.

Матеріали та інструменти: панама, вовняні або акрилові нитки, білі швейні нитки № 20, голка, ножиці.

Завдання № 4. Декоративний рушничок “Осінь”

Вивчення швів: “низинка проста”, “ретязь” (“кіска”), мережка “подвійний прутик”. Виконання невеликого рушничка із однорядним розміщенням орнаменту по двох протилежних (коротших) сторонах. Відтворення у вишивці осіннього колориту за допомогою теплої гами ниток. Оздоблення рушничка торочками, закріпленими мережкою “одинарний прутик”. Торочки можна перев’язати поміж собою рядом простих вузлів.

Матеріали та інструменти: рушникове полотно, вовняні або акрилові нитки, білі швейні нитки № 20, голка, ножиці.

Завдання № 5. Декоративна доріжка “Яворівські стежки”

Вивчення шва “набирування”, мережки “роздільний прутик” і “панка”, “півхрест”. Виконання невеликої прямокутної доріжки з центральним компоуванням орнаменту у три смуги (середня – ширша, дві бокові – вузчі), які пов’язуються між собою мережкою “панка”. Обробка сторін доріжки мережкою “роздільний прутик”.

Матеріали та інструменти: рушникове полотно, нитки ОМС, білі швейні нитки № 10, голка, ножиці.

Завдання № 6. Декоративна серветка для журнального столика

Вивчення швів “косий хрестик”, мережки “ромби”. Виконання серветки квадратної форми з розміщенням стрічкового орнаменту по периметру виробу. Поєднання різних швів у композиції одного орнаменту. Обробка країв серветки “конвертом”.

Матеріали та інструменти: панама, нитки “муліне” або акрилові, голка, ножиці, білі швейні нитки № 40.

Завдання № 7. Великодній рушничок

Вивчення прийомів виготовлення торочок, закріплених косим хрестом. Виконання великоднього рушничка за власним ескізом. Поєднання орнаменту із зображенням великодніх атрибутів, виконаних у техніці косоного хреста. Оздоблення країв рушничка торочками.

Матеріали та інструменти: рушникове полотно, нитки “муліне” або акрилові, голка, ножиці.

Завдання № 8. Декоративний рушничок для кухні “Паморозь”

Вивчення елементів технік вирізування і виколювання, мережки “шабак”, прийомів виконання плоского вузла (макrame). Поєднання різних швів в оздобленні одного виробу (лічильна гладь, мережка, вирізування, виколювання). Виготовлення двостороннього рушничка, узор якого вишитий з одного боку на лицевій стороні, а з другого – на виворітній. Відтворення у вишитому виробі легкості, тендітності морозяного малюнка. Оздоблення рушничка торочками, які перев’язані між собою плоским вузлом.

Матеріали та інструменти: рушникове полотно, нитки “муліне” або шовкові, голка, манікюрні ножиці.

Завдання № 9. Декоративне панно “Дерево життя”

Вивчення деяких видів рушникових швів та прийомів плетіння деяких вузлів макраме для доповнення композиції панно. Поєднання рушникових швів, вільної гладі та вивчених декоративних швів у створенні образу “дерева життя”. Оздоблення панно шнурами та торочками, виконаними в техніці макраме.

Матеріали та інструменти: біле лляне полотно, нитки “муліне” або акрилові нитки, голка, ножиці.

ХУДОЖНЄ ТКАЦТВО

Основні вимоги до знань і практичних умінь учнів наприкінці вивчення курсу “Художнє ткацтво”

Учні повинні знати:

- застосування ткацтва;
- найвідоміші центри ткацтва в Україні;
- матеріали, інструменти, обладнання для ткацтва;
- поняття “основа” і “піткання”;
- основи ткацького розрахунку;
- будову ткацької рамки;
- техніку безпеки праці при роботі на ткацькій рамці;
- основні види узорного ткацтва.

Учні повинні вміти:

- виконувати ескіз та розраховувати схеми узорів для ткацтва;
- самостійно підбирати матеріали та інструменти;
- підготовлювати ткацьку рамку до роботи;
- виконувати найпростіші прийоми ткацького розрахунку;
- виконувати нескладні орнаменти в техніці перебірного ткацтва.

Теоретичні засади

- Історія народного художнього ткацтва в Україні.
- Художньо-технологічні особливості тканин традиційних центрів художнього ткацтва.
- Техніка ручного узорного ткацтва.
- Обладнання, інструменти та матеріали.

- Техніка безпеки праці.
- Навчальна ткацька рамка, її будова.
- Підготовка до ткацтва.
- Основи ткацького розрахунку.
- Види ручного узорного ткацтва.
- Ткани вироби з бісеру (тканий гердан, ланцюжок).

Орієнтовна послідовність виконання практичної роботи.

Загальні вимоги:

- **Складання плану роботи** (послідовність виконання операцій).
- **Створення ескізів** (за виключенням початкових вправ, які можна виконувати за зразками).

Виконати ескіз для перебірного узорного ткацтва на папері з розміром клітинки 2–3 мм. Таку основу можна підготувати заздалегідь і розмножити за допомогою копіювальної техніки.

- **Підготовка матеріалів, інструментів та обладнання:**

- підготувати ткацьку рамку до роботи: навити на неї нитки основи, яка має бути міцною;
- після закріплення останньої нитки, шапочки цвяхів заклеїти ізоляційною або клейкою стрічкою для запобігання можливого травмування рук або ж затягування робочих ниток (піткання);
- підібрати робочі нитки потрібних кольорів і фактури, намотати їх на глиці (можна на маленькі дерев’яні лінійки із зазубринами на коротких сторонах) або заправити робочі нитки у великі голки;
- перебрати нитки основи, формуючи ткацький зів, і вкласти смужку твердого картону для фіксації нижнього краю виробу (ширина картонної смужки 5–8 см, довжина – по ширині внутрішнього простору рамки).

- **Практичне виконання завдання (послідовність виконання операцій під час виготовлення виробу):**

- складання орнаментальної композиції або сюжетного зображення з гармонійним поєднанням кольорів у завданні;
- правильний підбір матеріалів;
- точне виконання прийомів зміни ниток основи;

- рівномірне ущільнення ниток піткання, правильне сполучення кольорових ниток у тканому полотні, недопущення деформації країв чи середини виробу;
- надійне закріплення ниток основи на краях готового виробу;
- акуратність і чистота виконання роботи з обох сторін полотна (з лицевої та виворітної);
- виконання завдання у визначений термін.

Орієнтовний перелік творчих практичних завдань

Завдання № 1. Доріжка “Зимові візерунки”

Відпрацювання елементарних прийомів ткацького розрахунку. Підбір матеріалів, які допоможуть відтворити “зимовий” настрій (не більше 3-х кольорів). Виконання мотивів стрічкового орнаменту: “цяточок”, “гребінців”, “зубчиків”, “драбинок”. Стрічкові орнаменти виконуються нитками насичених контрастних кольорів способом ручного перебору, а тло виробу – полотняним переплетенням нитками основного найсвітлішого кольору. Обробка країв торочками.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки 2–3 кольорів; лінійки, смужка твердого картону, гребінець, глиці (човники).

Завдання № 2. Рушничок “Осінні барви”

Виконання простих стрічкових орнаментів способом ручного перебору. Створення осіннього настрою за допомогою вдало підбраного колориту ниток піткання (3–4 кольори). Виконання простих стрічкових орнаментів на основі похилих ліній: “лапки”, “кривульки”, “сосонка”. Тло виробу виконується полотняним переплетенням нитками темного кольору, а стрічкові орнаменти – нитками яскравих ясних тонів способом ручного перебору. Оформлення торочок у китиці.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки 3–4 кольорів; лінійки, смужка твердого картону, гребінець, глиці (човники).

Завдання № 3. Доріжка “Гори Карпати”

Виконання нескладних стрічкових орнаментів з геометричних фігур із замкненими контурами (трикутники, ромби). Створення образів горбистої місцевості, річок, струмків, смерек за допомогою ламаних ліній, трикутників та інших геометричних елементів, а також за допомогою вдало підбраної гами ниток піткання.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки зелених, коричневих, блакитних та інших допоміжних кольорів; лінійки, смужка твердого картону, гребінець, глиці (човники) або великі голки.

Завдання № 4. Рушничок “Квітучий луг”

Виконання нескладних елементів рослинно-геометризованого характеру. Передача образу веселого весняного буйноцвіття або квітучого літнього луку за допомогою геометризованих рослинних елементів, логічного вирішення колористичної гами та вдало підбраних по якості ниток. Оформлення торочок.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки різних кольорів, лінійки, смужка твердого картону, глиці (човники), гачок, гребінець.

Завдання № 5. Серветка “Українська вишиванка”

Поєднання поліхромних орнаментальних смуг з ахроматичним орнаментальним тлом виробу. Відтворення у серветці, виконаній у техніці ткацтва способом ручного перебору колориту українських вишиванок. Вирішення тла серветки у світлому ахроматичному тоні (білий, світло-сірий), виконаного способом перебірного ткацтва.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки різних кольорів, лінійки, смужка твердого картону, глиці (човники), гребінець.

Завдання № 6. Верітка

Виконання верітки за зразками гуцульських килимів та тканих рушників. Відтворення колористичної гами та орнаментики гуцульських художніх тканин. Обробка країв верітки петельним швом.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки, лінійки, смужка твердого картону, глиці (човники), гребінець.

Завдання № 7. Рушничок “Пави” (“Голубки”)

Вивчення весільної символіки рушників та відтворення її у тканому виробі. Виконання симетричної композиції з поєднанням рослинних і орнітоморфних елементів. Нав’язування торочок по краях виробу.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис” двох кольорів (білого та червоного), лінійки, смужка твердого картону, глиці (човники) або великі голки, гачок, гребінець.

Завдання № 8. Панно “Коні ворони” (“Олені”)

Вивчення зооморфних елементів української вишивки та килимарства. Створення симетричної композиції з поєднанням тваринних та рослинних (рослинно-геометризованих) елементів. Оздоблення панно шнурами і китицями.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис” різних кольорів (відповідно до ескізу), лінійки, смужка твердого картону, глиці (човники), гачок, гребінець.

Завдання № 9. Рушничок “Косівські кахлі” (“Інкустація”)

Вивчення орнаментів косівської кераміки, гуцульської різьби тощо та адаптування їх в орнаментальні елементи, які можна виконати способом ткацтва. Використання ниток різних кольорів для відтворення колористичної гами, яка відповідає особливостям косівського керамічного розпису (гуцульській різьбі). Застосування в оздобленні рушничка бісеру, намистин, дерев’яних кульок.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки різних кольорів (відповідно до ескізу), лінійки, смужка твердого картону, глиці (човники), гачок, голка, бісер, намистини, дерев’яні кульки, гребінець.

РУЧНЕ КИЛИМАРСТВО

Основні вимоги до знань і практичних умінь учнів наприкінці вивчення курсу “Ручне килимарство”

Учні повинні знати:

- основні художньо-технологічні особливості килимів найвідоміших центрів традиційного українського килимарства;
- види основних килимарських технік;
- матеріали, інструменти та обладнання для килимарства;
- компонування орнаменту в килимах.

Учні повинні вміти:

- створювати технічний малюнок для ткання килимка;
- виконувати прийоми сполучення кольорових ниток у виробі на “пряму межову нитку”, на “косу межову нитку”;
- виконувати прийоми ворсового килимарства;
- виконувати полотняне та репсове переплетення ниток.

Теоретичні засади

- Історія народного килимарства в Україні.
- Художньо-технологічні особливості килимів традиційних центрів килимарства.
- Техніка ручного килимарства.
- Обладнання, інструменти та матеріали.
- Техніка безпеки праці.
- Підготовка до виготовлення килима.
- Створення технічного малюнка і шаблону для ткання килима.
- Види килимарства. Ткання ворсових і безворсових килимів. Сучасні гобелени.
- Робота на навчальних ткацьких рамках.

Орієнтовна послідовність виконання практичної роботи.

Загальні вимоги:

- *Складання плану роботи* (послідовність виконання операцій).
- *Створення ескізів* (за виключенням початкових вправ, які можна виконувати за зразками).
Виготовити ескіз для міні-гобелена у натуральну величину і в кольорі.
- *Підготовка матеріалів, інструментів та обладнання:*
  - **Орієнтовний перелік творчих практичних завдань** – підготувати ткацьку рамку до роботи: навити на неї нитки основи, яка повинна бути міцною;
  - після закріплення останньої нитки, шапочки цвяхів заклеїти ізоляційною або клейкою стрічкою для запобігання можливого травмування рук або ж затягування робочих ниток (підткання);
  - підібрати робочі нитки потрібних кольорів і фактури, намотати їх на глиці (можна на маленькі дерев’яні лінійки із зазубринами на коротких сторонах) або заправити робочі нитки у великі голки;
  - перебрати нитки основи, формуючи ткацький зів, і вкласти смужку твердого картону для фіксації нижнього краю виробу (ширина картонної смужки 5–8 см, довжина – по ширині внутрішнього простору рамки).

• **Практичне виконання завдання (послідовність виконання операцій під час виготовлення виробу):**

- складання орнаментальної композиції або сюжетного зображення з гармонійним поєднанням кольорів у завданні;
- правильний підбір матеріалів;
- точне виконання прийомів зміни ниток основи;
- рівномірне ущільнення ниток піткання, правильне сполучення кольорових ниток у виробі, недопущення деформації країв чи середини виробу;
- надійне закріплення ниток основи на краях готового виробу;
- акуратність і чистота виконання роботи з обох сторін килима (з лицевої та виворітної);
- виконання завдання у визначений термін.

Орієнтовний перелік творчих практичних завдань

Завдання № 1. Закладка для книжки

Вивчення прийомів навивання ниток основи на ткацьку рамку і виконання полотняного переплетення ниток нитками одного кольору. Формування і розвиток вмінь регулювати натяг ниток основи по всій ширині ткацької рамки, а також формування навиків рівномірно ущільнювати нитки піткання.

Оформлення тканої смужки за допомогою нашивання кольорових ниток, бісерин тощо.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки, велика голка, лінійки, смужка картону, гачок, гребінець.

Завдання № 2. Хідничок для ляльки

Виконання смугастого виробу полотняним переплетенням нитками різних кольорів. Формування і розвиток вмінь опорядження готового виробу.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки, лінійки, смужка картону, велика голка, гачок, гребінець.

Завдання № 3. Міні-гобелен “Море” (“Піски пустелі”, “Лісовий шум” тощо)

Вивчення прийомів здійснення плавного переходу одного кольору в інший за допомогою змішування кольорових ниток. Удосконалення

навичок виконання найпростіших декоративних швів: “позад голки”, “ланцюжок”, “стебловий”. Створення образу мінливого моря за допомогою кількох кольорових тонів, які ніби перетікають з одного в другий. Декорування міні-гобелена способом нашивання на тканину елементів морської фауни і флори (рибки, водорості, морські зірки тощо). Для міні-гобеленів, що відтворюють інші образи, підбирають характерну кольорову гаму для тканої основи та декоративні елементи, які допоможуть розкрити творчий задум.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, акрилові нитки, лінійки, смужка твердого картону, глиці (човники), великі голки, гребінець.

Завдання № 4. Мінігобелен “Весна” (“Літо”)

Вивчення прийомів ткання на спільну межову нитку. Виконання міні-гобелена з вертикальними смугами і декорування його вишитими елементами. Вивчення прийомів виконання шва “обкрутка”. Створення образу весни (літа) за допомогою вдало підбраної кольорової гами ниток і вишитих елементів рослинного і тваринного світу (гілочки, листочки, квіти, метелики тощо).

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки, лінійки, смужка твердого картону, великі голки, гребінець.

Завдання № 5. Килимок для ляльки

Ознайомлення з орнаментами гуцульських килимів. Виконання нескладного килимового орнаменту на основі елементів з горизонтальними та вертикальними лініями (за зразками гуцульських килимів).

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки, лінійки, смужка твердого картону, великі голки, гребінець.

Завдання № 6. Міні-гобелен “Дош” (“Вітер”, “Вогонь” тощо)

Вивчення прийомів ткання на косу межову нитку. Вираження динаміки в композиції за допомогою нахилених ліній. Створення образу руху дощових струменів (подувів вітру, палахкотіння полум’я) за допомогою відповідної кольорової гами та динамічних косих ліній композиції. Декорування міні-гобелена невеликою кількістю бісеру, кольоровими нитками чи тоненькими шнурами.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки, лінійки, смужка твердого картону, великі голки, бісер, кольорові тоненькі шнури, гребінець.

Завдання № 7. Килимок “Гуцулка”

Виконання міні-килимка на основі елементів з горизонтальними та нахиленими лініями (за зразками з гуцульських чи бойківських килимів).

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки, лінійки, смужка твердого картону, великі голки, гребінець.

Завдання № 8. Килимок “Верховина”

Створення за власним задумом килимка з геометричним орнаментом на основі вивчених зразків гуцульських (бойківських, буковинських) килимів. Поєднання в орнаменті елементів з прямими та нахиленими лініями.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки, лінійки, смужка твердого картону, великі голки, глици (човники), гребінець.

Завдання № 9. Міні-гобелен “Натюрморт”

Створення міні-гобелена за власним задумом з елементами криволинійної форми. Виділення в композиції головного за допомогою розміру, кольору елементів, фактури ниток, підкреслення статичності в декоративному натюрморті. Декорування міні-гобелена кольоровими нитками, тоненькими шнурками, гудзиками, намистинами тощо.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки різного кольору та різної якості, лінійки, смужка твердого картону, великі голки, гребінець.

Завдання № 10. Міні-гобелен “Кульбаби” (“Жоржини”, “Айстри” тощо)

Поняття про ворсову техніку в килимарстві. Вивчення прийомів в’язання ворсу. Створення образів пухнастої кульбаби, айстри, жоржини та інших махрових квітів за допомогою ворсової техніки ткацтва. Поєднання гладкого та ворсового ткацтва, виділення головного в композиції за допомогою ворсу. Формування ворсової поверхні зі збільшенням або зі зменшенням довжини ворсу.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки різної якості та різних кольорів, лінійки, смужка твердого картону, великі голки, гачок, гребінець.

Завдання № 11. Панно “Фантазія”

Виконання панно способом опрацювання окремих фрагментів композиції. Створення власного ескізу з урахуванням застосування вивчених прийомів ручного килимарства, фактури ниток та способів декорування.

Матеріали та інструменти: нитки “ірис”, вовняні або акрилові нитки, кольорові декоративні шнури, намистини, бісер, лінійки, смужка твердого картону, великі голки, гачок, гребінець.

БАТИК (розпис по тканині)

Основні вимоги до знань і практичних умінь учнів наприкінці вивчення курсу “Батик (розпис по тканині)”

Учні повинні знати:

- види розпису по тканині;
- матеріали, інструменти та обладнання для розпису по тканині;
- технологію виконання холодного і гарячого батика;
- техніку безпеки праці при розпису по тканині.

Учні повинні вміти:

- створювати технічний малюнок для батика;
- підбирати матеріали та інструменти для розпису по тканині;
- підготовлювати тканину для роботи;
- послідовно та правильно виконувати розпис по тканині.

Теоретичні засади

- Історія ручного художнього розпису тканин в Україні.
- Застосування в Україні з XVIII ст. техніки батика.
- Техніка ручного художнього розпису тканин.
- Приладдя, інструменти та матеріали.
- Техніка безпеки праці.
- Підготовка до ручного розпису тканин.
- Види барвників.
- Технологія виконання холодного та гарячого батика.

Орієнтовна послідовність виконання практичної роботи.

Загальні вимоги

- **Складання плану роботи** (послідовність виконання операцій).
- **Створення ескізу** (за виключенням початкових вправ, які можна виконувати за зразками).
Виготовити ескіз для розпису по тканині в натуральну величину і в кольорі.
- **Підготовка матеріалів, інструментів та обладнання:**
  - попередньо випрати тканину. Після висушування і прасування тканину розрізати на декілька частин прямокутної чи квадратної форми відповідно до розміру рамки для розпису;
  - натягнути тканину на рамку та закріпити її кнопками, перевірити, чи немає провисання тканини, перекосів ниток, зморщення. Недоліки виправити;
  - підготувати до роботи пластикову палітру з ємкостями для рідких барвників, акварельні пензлі різних номерів, посуд з чистою водою, барвники, скляні трубочки для холодного резервуючого розчину або писачки для гарячого воску (холодний резервуючий розчин готують за добу до виконання практичного завдання, віск розігрівають на перерві перед уроком).
- **Практичне виконання завдання (послідовність виконання операцій під час виготовлення виробу):**
  - грамотна побудова композиції;
  - акуратне переведення малюнка на тканину;
  - чіткість опрацювання холодним резервуючим розчином (гарячим воском) контурів зображення;
  - правильне, послідовне нанесення барвників на тканину;
  - чистота і гармонійне поєднання кольорів в композиції;
  - акуратне опорядження готового виробу;
  - виконання завдання у визначений термін.

Орієнтовний перелік творчих практичних завдань

Завдання № 1. Картинка “Сніжинки” (листівка “Новорічна”)

Вивчення прийомів обведення контурів малюнка гарячим воском або холодним резервуючим розчином по тканині. Створення лінійної композиції зі сніжинок на однотонному тлі. Компонування на

площині прямокутної форми 3-5 елементів (сніжинок) різної величини і будови.

Матеріали та інструменти: натягнута на рамку бавовняна тканина, ескіз, клейка стрічка, скляна трубочка для розпису по тканині, холодний резервуючий розчин, барвник будь-якого кольору холодної гами, акварельний пензлик № 8.

Завдання № 2. Картинка “Осіньні листя”

Вивчення прийомів виконання поліхромного розпису по тканині. Створення композиції з 3–5 елементів (листіків) із замкнутими контурами різного розміру та форми, забарвленими в локальні кольори.

Матеріали та інструменти: натягнута на рамку бавовняна тканина, ескіз, клейка стрічка, холодний резервуючий розчин, скляна трубочка для розпису по тканині, барвники, акварельні пензлі різних номерів.

Завдання № 3. Картинка “Соняхи” (“Маки”, “Жоржини” тощо)

Вивчення прийомів виконання тональних переходів від світлішого до темнішого, зливання кольорів. Створення композиції з 3-х основних елементів (квітів) із замкнутими контурами та виявлення ефектів висвітлення (затемнення) або доповнення (підсилення) одного кольору іншим у межах ділянки, обмеженої резервуючим розчином (воском).

Матеріали та інструменти: натягнута на рамку бавовняна тканина, клейка стрічка, ескіз, холодний резервуючий розчин, скляні трубочки для розпису по тканині, барвники, акварельні пензлі різних номерів.

Завдання № 4. Картинка “Рибки” (“На морському дні”)

Вивчення принципів зображення риб в українських писанках. Стилiзація природних форм у декоративні. Створення декоративної композиції з художньо перероблених зображень флори і фауни морського світу. Використання локальних кольорів в обмежених контурами ділянках.

Матеріали та інструменти: натягнута на підрамник бавовняна тканина, ескіз, клейка стрічка, скляна трубочка для розпису по тканині, холодний резервуючий розчин, барвники, акварельні пензлі різних номерів.

Завдання № 5. Декоративна композиція “Старий замок”

Вивчення прийомів виконання ефекту “кракле”. Створення декоративної роботи з елементами архітектурних форм. Заливка (на останньому етапі) всієї площини воском і виконання ефекту “кракле”.

Матеріали та інструменти: натягнута на підрамник бавовняна тканина, ескіз, клейка стрічка, писачок, електроплитка, посудина з сумішшю воску і парафіну, барвники, акварельні пензлі, праска, промокальний папір.

Завдання № 6. Декоративне панно “Квіти”

Вивчення прийомів опрацювання окремих площин гарячим воском. Створення декоративної композиції без характерних для холодного батика білих контурів.

Матеріали та інструменти: натягнута на підрамник бавовняна тканина, ескіз, клейка стрічка, писачок, електроплитка, посудина із сумішшю воску і парафіну, барвники, акварельні пензлі різних номерів, праска, промокальний папір.

Завдання № 7. Декоративне панно “Диво-птах”

Вивчення прийомів стилізації форм тваринного світу в керамічних розписах, вишивці, килимарстві, у петриківському та яворівському розписах. Створення декоративного, казкового образу птаха; компоновання зображення на площині та доповнення його рослинними елементами.

Матеріали та інструменти: натягнута на підрамник бавовняна тканина, ескіз, клейка стрічка, барвники, посудина із сумішшю воску і парафіну (холодний резервуючий розчин), електроплитка, писачок (скляна трубочка для розпису по тканині), акварельні пензлі різних номерів.

Завдання № 8. Панно “Великдень”

Використання мотивів писанкового розпису для створення декоративної композиції “Великдень”.

Матеріали та інструменти: натягнута на підрамник бавовняна тканина, ескіз, клейка стрічка, барвники, холодний резервуючий розчин, скляна трубочка для розпису по тканині, акварельні пензлі різних номерів.

Завдання № 9. Декоративна композиція “Натюрморт”

Вивчення прийомів стилізації предметів побуту. Створення декоративного натюрморту з предметів посуду, овочів, фруктів чи квітів.

Матеріали та інструменти: натягнута на підрамник бавовняна тканина, ескіз, клейка стрічка, барвники, холодний резервуючий розчин, скляна трубочка для розпису по тканині, акварельні пензлі різних номерів.

ПИСАНКАРСТВО

Основні вимоги до знань і практичних умінь учнів наприкінці вивчення курсу “Писанкарство”

Учні повинні знати:

- види мальованих великодніх яєць;
- етнографічні особливості писанок різних регіонів України;
- символіку знаків та кольору в писанках;
- найпоширеніші схеми компоновання орнаменту в писанках;
- матеріали та інструменти для писанкарства;
- техніку безпеки праці при малюванні писанок;
- технологію виконання монохромних, поліхромних та білих писанок.

Учні повинні вміти:

- підбирати і підготовлювати матеріали та інструменти до роботи;
- розмічати поверхню яйця та проводити писачком лінії;
- ділити смуги на квадрати чи ромби, виконувати дрібні елементи орнаментів;
- виконувати розпис писачком-шпилькою;
- виконувати розпис писачком-лійкою;
- фарбувати писанки;
- знімати віск.

Теоретичні засади

- Писанкарство – традиційний вид українського декоративно-ужиткового мистецтва.
- Види мальованих великодніх яєць.
- Матеріали та інструменти для розпису писанок.
- Символіка знаків та кольору в писанках.
- Схеми компоновання орнаменту в писанках.
- Технологія виконання різних видів писанок.
- Техніка безпеки праці при малюванні писанок.

Орієнтовна послідовність виконання практичної роботи.

Загальні вимоги

- *Складання плану роботи* (послідовність виконання операцій).
- *Створення ескізу* (за виключенням початкових вправ, які можна виконувати за зразками).

Виконувати ескіз для писанок можна на тонованому папері гуашними фарбами на шаблоні у формі яйця в збільшеному вигляді. Ескіз писанки виконують у зворотній послідовності відносно послідовності виконання самої писанки. Якщо папір білий, то окреслену від шаблону форму тонують кольором тла писанки (як правило, найтемнішим). Коли заготовка просохне, на неї спочатку наносять візерунки фарбою середнього тону, а потім жовтою чи білою фарбою обводять контури безконечників, ромбів та замальовують найсвітліші елементи.

- *Підготовка матеріалів, інструментів та обладнання:*
  - заготовити білі курячі яйця (краще шкаралупки) і знежирити поверхню яєць 9 % розчином оцтової кислоти;
  - напередодні в півлітрових скляних банках розчинити гарячою водою анілінові барвники (для вовни або універсальні), а після вистигання додати 1 столову ложку 9 % оцтової кислоти;
  - для кожного барвника підготувати окрему ложку, за допомогою якої опускають і виймають яйце, та окрему ганчірку;
  - підготувати віск та писачки;
  - для незакінчених чи готових писанок слід придбати лотки для яєць або спеціальні пластикові футляри з кришками.
- *Практичне виконання завдання (послідовність виконання операцій під час виготовлення виробу):*
  - підбір яйця з білою шкаралупою, старанне знежирення поверхні яйця;
  - правильне виконання прийомів нанесення воску писачком (відповідно до типу писачка);
  - дотримання послідовності почергового нанесення воску і фарбування;
  - чіткість і акуратність виконання ліній та елементів орнаменту;
  - акуратне заливання воском великих площин та їх зафарбовування у відповідний колір;

- старанне видалення воску з готової писанки;
- виконання завдання у визначений термін.

Орієнтовний перелік творчих практичних завдань

Завдання № 1. Крапанка

Вивчення технології виконання крапанки. Підготовка поверхні яйця до розфарбовування, нанесення воску, послідовне фарбування в барвниках, видалення воску.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти (оцет), воскова свічка, посудини з розчиненими барвниками, ганчірки, ложки (окрема ложка для кожної фарби).

Завдання № 2. Писанка “Сонечка” (“Квіточки”)

Вивчення особливостей розпису лемківських (бойківських, закарпатських) писанок. Ознайомлення з прийомами розпису писанок писачком-шпилькою. Виконання однобарвної писанки, яку прикрашають “сонечками” (“квіточками”).

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудина з розчиненим барвником, електроплитка, керамічна посудина з бджолиним воском, писачок-шпилька, свічка, ганчірки, ложка.

Завдання № 3. Писанка “Колоски з квітами”

Ознайомлення з технологією виконання поліхромної писанки. Вивчення елементів розпису лемківських та бойківських писанок, виконаних писачком-шпилькою. Прийоми виконання орнаментів “сосонка”, “зірочка”, “колосок”.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з розчиненими барвниками, керамічна посудина з воском, електроплитка, писачок-шпилька, ложки, ганчірки, свічка.

Завдання № 4. Писанка “Сосонка”

Вивчення прийомів розпису писанок писачком-лійкою. Поділ поверхні яйця на 8 частин поздовжніми та поперечними лініями. Діагональне розміщення візерунка в чвертинах, написання елементів орнаменту (гілочок сосни) з чергуванням кольорів.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з розчиненими барвниками, свічка, брусочок очищеного бджолиного воску, писачок-ліяка, ганчірки, ложки.

Завдання № 5. Поліхромна бойківська писанка

Поділ поверхні яйця на 8 композиційних площин, діагональне розміщення візерунка в чвертинах. Вивчення прийомів розмічання та виконання геометричних елементів узору, виконання сітчастого заповнення в обмежених контуром ділянках.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з розчиненими барвниками, свічка, писачок-лійка, брусочок очищеного бджолиного воску, ложки, ганчірки.

Завдання № 6. Писанка “Бокова ружа” (“Сторчова ружа”)

Поділ яйця на дві половини: для “бокової ружі” – поздовжньою лінією, а для “сторчової ружі” – поперечною лінією. Вивчення прийомів розмічання і виконання “ружі”. Збереження послідовності фарбування та прописування окремих ліній чи ділянок на писанці.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з розчиненими барвниками, свічка, брусочок очищеного бджолиного воску, писачок-лійка, ганчірки, ложки.

Завдання № 7. Писанка “Вітрячки з грабельками”

Поздовжній поділ яйця вузькою смугою на дві частини. Компонування у двох половинах яйця “вітрячків” і “грабельок”. Заповнення смуги ламаною лінією або “кривулькою”. Суцільне заливання воском площин “вітрячків” і сітчасте заповнення основи “грабельок”.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з розчиненими барвниками, брусочок очищеного бджолиного воску, свічка, писачок-лійка, ганчірки, ложки.

Завдання № 8. Писанка “Соняшники”

Вивчення композиційних особливостей Сокальських писанок з рослинними візерунками. Довільне конструювання елементів на поверхні яйця (без поділу лініями на композиційні площини). Виконання елементів рослинних форм, зокрема “соняшника”.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з розчиненими барвниками, брусочок очищеного бджолиного воску, свічка, писачок-лійка, ганчірки, ложки.

Завдання № 9. “Біла” писанка

Вивчення технології виконання білих писанок. Довільне розміщення рослинних елементів на поверхні писанки. Дотримання послі-

довності зафарбовування яйця та прописування на ньому воском окремих ліній та площин.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з розчиненими барвниками, брусочок очищеного бджолиного воску, посудина з розчином відбілювача для білизни, писачок-лійка, ганчірки, ложки, свічка.

Завдання № 10. Писанка “48-клинка”

Вивчення прийомів розмічання та поділу поверхні яйця на 48 клинчиків. Виконання писанки-клинки.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з розчиненими барвниками, брусочок очищеного бджолиного воску, писачок-лійка, ганчірки, ложки, свічка.

Завдання № 11. Гуцульська писанка з поперечносмугастим конструюванням візерунка

Вивчення прийомів поділу поверхні яйця поперечними лініями на композиційні площини. Ознайомлення з елементами гуцульського геометричного писанкового орнаменту. Розмічання і поділ центральної смуги на квадрати, виконання “безконечника”.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з барвниками, брусочок очищеного бджолиного воску, писачок-лійка, свічка, ганчірки, ложки.

Завдання № 12. Гуцульська писанка з поздовжньосмугастим конструюванням візерунка

Ознайомлення з елементами тваринної символіки гуцульського писанкового розпису. Розмічання і поділ поверхні яйця поздовжніми лініями на композиційні площини. Вивчення прийомів виконання елементів “олень”, “баранець”.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з барвниками, брусочок очищеного бджолиного воску, писачок-лійка, свічка, ганчірки, ложки.

Завдання № 13. Подільська писанка “Берегиня” (“Княгиня”)

Ознайомлення із символікою подільських писанок. Вивчення прийомів зображення “Берегині”, “Кучера”. Конструювання зображень на поверхні писанки.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з барвниками, брусочок очищеного бджолиного воску, писачок-лійка, свічка, ганчірки, ложки.

Завдання № 14. Подільська писанка “Гусячі шийки”

Вивчення символіки подільської писанки. Поділ поверхні яйця вузькими поздовжніми смугами на чотири частини. Компонування в четвертинах елементів орнаменту “гусяча шийка”.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з барвниками, брусочок очищеного бджолиного воску, писачок-лійка, свічка, ганчірки, ложки.

Завдання № 15. Писанка “Сакви”

Вивчення прийомів поділу поверхні яйця на 4 півсферичні чотирикутники. Компонування орнаменту в площинах, які утворились.

Матеріали та інструменти: біле куряче яйце, розчин оцтової кислоти, посудини з барвниками, брусочок очищеного бджолиного воску, писачок-лійка, свічка, ганчірки, ложки.

БІБЛІОГРАФІЯ

Список використаної літератури

1. Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво: Підручник. – Львів, 1992.
2. Біняшівський Е. В. Українські писанки. – К., 1968.
3. Бойківщина. – К., 1983.
4. Манько Віра. Українська народна писанка. – Львів, 2001.
5. Вінтоняк Ганна. Альбом. – К., 1983.
6. Гасюк О. О., Степан М. Г. Художнє вишивання. – К., 1981.
7. Жук А. К. Українські народні килими. – К., 1966.
8. Жук А. К. Сучасні українські художні тканини. – К., 1985.
9. Запаско Я. П. Українське народне килимарство. – К., 1973.
10. Ксенія Колотило: Альбом. – К., 1991.
11. Кулик О. Українське народне художнє вишивання. – К., 1968.
12. Манько Віра. Українська народна писанка. – Львів, 2001.
13. Михайло Білас: Альбом. – К., 1972.
14. Музей народного мистецтва Гуцульщини: Путівник. – Ужгород, 1970.
15. Никорак О. І. Сучасні художні тканини Українських Карпат. – К., 1987.
16. Сидорович С. Й. Художня тканина західних областей України. – К., 1979.
17. Сорокіна Л. М. Учись вишивати. – К., 1991.
18. Українські писанки: Альбом. – К., 1968.
19. Чугай Р. В. Народне декоративне мистецтво Яворівщини. – К., 1986.
20. Танкус О. В., Гороховская Л. М. Технология росписи тканей. – М., 1969.
21. Шичанина В. С. Гобелен своими руками. – СПб, 2001.